

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
ראשון

היכל
שמיני

מאמר

ביום השמיני עצרת – תרצ"א

מכבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור בפעם הראשונה מכת"ק

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ושש לבריאה

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

הרה"ח ר' אברהם אליעזר הלוי וזוגתו מרת פעשע לאה שיחיו קליין

הרה"ת ר' שמעון וזוגתו מרת אסתר שיחיו גאָלדמאַן

הרה"ת ר' משה הלוי וזוגתו מרת מנוחה קריינדל

בניהם ובנותיהם

הרה"ת שלמה הלוי וזוגתו מרת חנה, ובתם רחל ובנם ישי הלוי

מרת זיסי ובעלה הרה"ת אהרן משה גראָסבוים,

ובנותיהם חי' מושקא, חנה מרים ויאשא ליבא

מרת חנה ובעלה הרה"ת שניאור זלמן שפירא,

ובניהם מנחם מענדל וחיים צבי הירש

הרה"ת יוחנן הלוי וזוגתו מרת אסתר יהודית, ובתם מושקא

חי', שמואל זנוויל הלוי, מושקא

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

קליין

ענינים. 51 א) תורה היא שעשועי עצמותו. 52 ב) טעמים נקודות תגין אותיות.
 53 ג) תורה תענוג הפשוט הכלול בעצמותו. 54 ד) אלול רטיבת הארץ
 בחשבון צדק. 55 ה) סליחות ימי החרישה. 56 ו) ר"ה זריעה בהעבודה דקבעומ"ש.
 57 ז) עשי"ת יוכ"פ רקבון גרעין הנזרע. 58 ח) סוכות גילוי צמח הכללי. 59 ט) שמע"צ
 קליטה. 60 י) בתורה, א) לבושא הם הסיפורים, ב) גופא דינים, ג) נשמתא רזין תענוג
 המורג[ש], ד) ונשמתא לנשמתא תענוג הכלול בעצמותו. 61 יא) שמחה גדולה היא
 בריקוד ובעיגול.

MA'AMAR
 BAYOM HAsHMINI ATZERES 5691

Copyright © 2005

by

Kehot Publication Society

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 778-4148

www.kehotonline.com

All rights reserved.

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

Printed in the United States of America

שכתוב בהן התעייף עיניך בו ואיננו שהוא תענוג הפשוט העצמי הבלתי מורגש, ואין לו שום אחיזה, ולמה אתה קורא רק זמירות, שהרי יש עוד מדרי' גבוה מזה, והיא התורה כמו שהיא בשרש שרשה בהעלם העצמי דא"ס, היינו תענוג הפשוט כמו שהוא כלול בעצמותו. וזהו ביום השמיני עצרת תהי' לכם, דהקליטה הטובה דכל הטובין וריבויין יהי' לכם לנש"י, וקליטה זו באה ע"י ההכנה שמקודם, דבחדש אלול הוא התחלת העבודה בתשובה בעשיית חשבון צדק בנפשו, מכל מה שעבר עליו במשך השנה, והו"ע רטיבת הארץ שהיא הכנה טובה להחרישה שבימי הסליחות, ובר"ה הוא הזריעה בקב"ע מלכותו ית', ובעשי"ת ויוהכ"פ הוא הרקבון והפסד הצורה, ואח"כ בימי סוכות הוא גילוי השמחה שהם הצמח החדש הכללי, ואח"כ בשמע"צ הוא הקליטה הטובה, להיות צמיחה בריבוי במשך כל השנה, ואז עושין שמחת תורה, ואופן השמחה הוא שמרקדין עם התורה כמו שהיא חגורה ועטופה. והענין הוא דהנה אי' בזהר⁷⁵ דבתו' יש לבושא גופא נשמתא ונשמתא לנשמתא, דלבושא הם ספורי מעשיות שבתורה ואותיות התורה, גופא הם דיני התו' וגליא שבתורה, נשמתא הוא פנימי' התורה רזין דאורייתא, שהוא תענוג הפשוט כמו שהוא בהעלם העצמי דחכ', ונשמתא לנשמתא היא התורה כמו שהיא בשרשה בחי' שעשועים, תענוג הפשוט הכלול בעצמותו ית', ובמדרי' הנשמה אי' בזהר⁷⁶ שהן נר"ן ונשמה לנשמה שהן ב' המדרי' דחי' יחידה, ויחידה שמקבלת מיחיד⁷⁷. ולכן בשמחת תורה שמחים עם התורה עצמה, שלמעלה גם מהתענוג שהוא פנימי' התורה, והיינו דהשמחה היא עם התורה כמו שהיא שעשועי המלך בעצמותו, ושמחה זו באה בריקוד רגלים, דהשמחה הגדולה ביותר באה בריקוד דוקא, ובעיגול בלי אשר ימצא ראש וסוף, ובלתי מורגש כלל, וע"ד בכל מאדך⁷⁸ הגם שהוא בל"ג של הנברא, שגם הבל"ג שלו הוא ג"כ גבול, ומ"מ בהנברא הוא בל"ג, הנה מעוררים עי"ז מאד העליון, כמו"כ ע"י השמחה הגדולה בריקוד בלתי מורגש, בהנחת כל מציאותו ובביטול גופו בעמל רב, בזיעה של מצוה גדולה, שמוסר ונותן גופו ונפשו בשמחת התורה, אשר כל ישראל מתקבצים יחדיו להבטל בשרשם ומקורם, הנה עי"ז עצרת תהי' לכם, בקליטה טובה על כל הטוב שנמשך בר"ה ויוכ"פ, להיות צמיחה טובה בתורה ועבודה וברוב טוב בכל השנה.

קיצור. התורה היא שעשועים העצמיים, שלמעלה מטעמי תורה, יבאר טעמים נקודות תגין אותיות, וזהו החטא שקרא תו' זמירות שהוא תענוג המורגש וישנו מדרי' נעלית יותר כמו שכלול בעצמותו, ויבאר דאחר הרטיבה דאלול, חרישה דסליחה זריעה בר"ה, ורקבון דעשי"ת ויוכ"פ גילוי הצמח כללי בחגה"ס, הוא הקליטה בשמע"צ והו"ע שמחת תו' בריקודי' בעיגול מבלי אשר ימצא ראש וסוף.

(75) ח"ג קנב, א.

(76) ראה זהר ח"א (ס"ת) עט, ב.

(77) ראה לקו"ת פ' ראה כה, א. ספר המאמרים תרצ"ו ע' 57. וש"נ.

(78) ואתחנן ו, ה. תו"א מקץ לט, ג ואילך.

ב"ה.

פתח דבר

לקראת שמיני עצרת ושמחת תורה הבעל"ט, הננו מוציאים לאור – בפעם הראשונה מגוכתי"ק – את המאמר ד"ה ביום השמיני עצרת גו' אשר לכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע משמע"צ תרצ"א, ריגא*. – תדפיס מספר המאמרים תרצ"א שמכינים עתה לדפוס.

לתועלת הלומדים באו בשולי הגליון מראה מקומות וצייונים – נערכו ע"י הרה"ת ר' אהרן לייב (בהרשד"ב) שי' ראסקין.

מערכת „אוצר החסידים“

מוצש"ק פ' האזינו, ר"ג תשרי, ה'תשס"ו
ברוקלין, נ.י.

(* בהודמנות זו אנו פונים לכל לומדי ומעייני המאמרים שבאם יש להם איזו שהיא הערה או תיקון טעות וכיו"ב נא לשלחם לספריית אגודת חסידי חב"ד, מחלקת מערכת „אוצר החסידים“, 770 איסטערן פארקוויי, ברוקלין, נ.י. או בדואר אלקטרוני: info@kehonline.com, כדי שנוכל לתקנם בעת הדפסת הספר.

מ"מ הרי הן באופן אחר, וטעם הדבר הוא מפני שמתבטלים לגבי התגלות המוחין, לפי שהן כח עליון יותר, והמוחין פועלים על המדות, וא"כ הרי בהכרח לומר שגם בזה ה"ה מקבלים ע"י המוחין, רק שהוא באופן אחר מכם בכחות הגלויים, אבל מ"מ ההמשכה הוא ע"י אמצעי המוחין בכלל, וכח החכ' בפרט, מפני שכח החכ' הוא מ"מ בקירוב יותר אל עצם הנפש, וכל המשכות מהנפש הוא ע"י החכ'. והדוגמא מזה יובן למעלה דע"ס דאצי' הן בחי' מקורים גלויים, אמנם שרש ומקור כל הדברים ישנם כמו שהן בבחינתם ומדריגתם בבחי' העלם או א"ס ב"ה שלמעלה מהאצי', כמו בע"ס דעקודים וא"ק, וכידוע שא"ק כולל כל ההשתל' מרוכ"ד עד סוכ"ד, ושרש שרשן הוא בע"ס הגנוזות באוא"ס שלפני הצמצום שגם יש ע"ס מהכתר עד המל', ובכל המדרג' ראשית המשכה היא בבחי' החכ', וע"י אמצעית החכ' נמשך בהע"ס. וז"ע חכ' דתו' כמו שהיא בחכ' הקדומה שבעצמות או א"ס ב"ה, שהוא הממוצע שבה וע"י נמשך בחי' התענוג העצמי בכללות ההשתל'. וזהו זמירות היו לי חוקיך דלהיות שהתו' היא ממוצע שע"י נמשך בחי' התענוג בכל ההשתל' שזהו קיום וחיות כולם, ולזאת הנה כל ההעלאות וההמשכות תלויות בתורה מאחר שזהו מקור כולם, וע"כ הי' מתנחם א"ע בעת צרתו מאחר שהכל תלוי בתורה, וא"כ מה תופס מקום כל עניני העולם לגבי זה והי' משתעשע בעסק התו', וזהו זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי.

קיצור. ע"ס דאצי' הם מקורים גלויים להתהוות ב"ע, ושרשם בלמעלה מאצי', ושרש שרשם בע"ס הגנוזות, יבאר ההפרש בין כחות הגלויים לנעלמים דגם בהם המוחין והמדות ב' מהותי' נבדלים, ויבאר דחכ' הקדומה שבתו' היא ממוצע ולכן אמר דוד זמירות כו' והתנחם בזה.

ענינים. (47 א) ההפרש בין כחות הגלויים לנעלמים. (48 ב) גם בכחות הנעלמים מוחין ומדות מהותיים נבדלים (49 ג) גם בכחות הנעלמי' מוחין מהות נעלה ממדות (50 ד) בכחות הנעלמי' אור הנפש מאיר במדות כמו במוחין.

(*) **והנה** הגם דזה מה שדוד התנחם בהתענוג שבתו' הוא מעלה ומדריגה גבוה מאד, מ"מ נענש ע"ז, לפי שיש עוד מעלה בתורה שלמעלה מזה באין ערוך כלל, להיות דכ"ז הוא כמו שהתענוג העצמי בא בבחי' העלם העצמי דחכ', אבל באמת הרי התורה היא בחי' שעשועים העצמי' ממש שאינו בא בהתלבשות בשום דבר, גם לא בבחי' העלם העצמי דחכ', והוא בחי' תענוג עצמי שאינו מלובש ואינו מורגש בשום דבר, וזהו אמיתית בחי' הטעמים דתורה שלמעלה מבחי' טעמי תורה. דהנה ידוע שיש טעמים נקודות תגין ואותיות, דסדרן הוא האותיות, וכל אות יש לו תג שעל גבי האותיות, ויש לו נקוד קמץ פתח חיריק, וטעם שהוא הנגינה, והנגינה הוא הנועם והעריכות שבהאותיות שהוא טעם וענג. והנה בטעמים גופא הרי יש אותיות תגין נקודות וטעמים, שישנו האות של הטעם, ותגו ונקודתו וטעמו שהוא בלתי מורגש כלל. וזהו דרש רבא מפני מה נענש דוד שקרא לדברי תורה זמירות, דשיר וזמרה הוא טעם המורגש, והוא התענוג הפשוט כמו שבא בהעלם העצמי דחכ', והגם שזהו מדרג' גבוה במאד, אבל מ"מ הרי יש לו אחיזה, אמר הקב"ה דברי תורה

בס"ד. שמוע"צ, תרצ"א. ריגא

ביום' השמיני עצרת תהי' לכם, דהנה יום הוא גילוי וכמ"ש ויקרא אלקים לאור יום, דאור שהוא גילוי נקרא יום, ועצרת הוא ל' העכבה והעצרה שהו"ע הקליטה, וכמו הזורע גרעין בארץ דלאחר שמשקין את הארץ ומרכיין אותה במעט וחורשין אותה שמפריין לפירוים קטנים, זורעים בה הגרעין, ואז הגרעין נקרב בארץ ונראים צמח הקל, שזהו סימן טוב על קליטת הגרעין שנקלט בכי טוב ותהי' הצמיחה בריבוי גדול, וזהו עצרת שהוא הקליטה הטובה, אחרי הרטיבה חרישה וזריעה ורקבון וצמיחת הצמח הקל שבו וע"י נראה שהצמיחה תהי' בריבוי גדול, דשמיני הוא ל' שומן' ומשמן הנק' פרוכטבאָרקייט, וכלשון הזהר טוביין וריבויין, שהכוונה בזה הוא מה שהוא טוב בעצם, והטוב הזה מתרבה ומתברך בריבוי גדול. וזהו ביום השמיני עצרת דהאורות והגילויים הטובים והמרובים, הנה עצרת תהי' לכם שהם נקלטים בנש"י להיות הצמיחה הטובה והמרובה במשך כל השנה, והכלי לזה הוא עצרת שהוא לשון אסיפה וקיבוץ, וכמ"ש (יואל א') קראו עצרה, ואמר רבינו הגדול נ"ע דעצרת תרגם כנישין תהי' לכוון, פי' כנישין התאספות והתקבצות יחד למקום אחד, דהיינו שכל בני ישראל יתקבצו כלם להכלל במקום אחד במקורם ושרשם, וזהו הטעם מה שבשמע"צ עושים שמחת תורה ששמחים עם התורה. וצ"ל כללות הענין דביום השמיני עצרת שהוא הקליטה הטובה בכל הטוביין וריבויין, ומהו שהכלי לזה הוא שמתאספים ומתקבצים כל בני ישראל יחד להכלל במקורם ושרשם, והתכללות זו היא בשמחת תורה, דלכן עושין שמחת תורה בשמיני עצרת.

(1) ב"איר נתיב" למאמר זה כותב רבינו: „יסוד המאמר דאורייתא מחכ' נפקית מד"ה ולקחתם לכם ביום הראשון, והענין דזמירות היו לי חוקיך מד"ה ביום השמע"צ, תער"ב [ספר המאמרים תער"ב-תרע"ו ע' כד ואילך. ע' כח ואילך], מסודר בסדר עצמי בקישור והסבר".

בגובתי"ק כ"ק אדמו"ר מהור"צ ב"ספר הקיצורים והענינים מהדרושים שנאמרו בעזה"י מש"פ נציבים תרצ"ד"ק, כסדרן, בשנת תרצ"א הבע"ל, נרשם: „ביום השמע"צ, ובו י' פרקים ס"א ענינים" – נעתקו לקמן במקומם.

(2) פינחס כט, לה.

(3) בראשית א, ה.

(4) ראה בספרי הרב המגיד: לקוטי אמרים סימן רס (סח, סע"ב); אור תורה זה, ב. אוה"ת שמע"צ ע' א'תתיו ואילך. סד"ה ביום השמע"צ תרד"ע (המשך תער"ב ח"א ס"ע תלה). רד"ה הנ"ל תרצ"ו. סד"ה הנ"ל תרצ"ב. תרח"ץ (ספר המאמרים תרצ"ו ע' 41. תרצ"ב ע' צב. תרח"ץ ס"ע ע'ו). ועוד.

(5) פסוק יד.

(6) לקו"ת דרושים לשמע"צ פד, ד. וראה שם, ג.

(* עוד מאמרים שמוידיס על ד"ה ולקחתם וד"ה ביום השמע"צ תער"ב: ד"ה יו"ט של ר"ה וד"ה טוב טעם – תרצ"ו [ספר המאמרים תרצ"ו ע' 7 ואילך].

וצ"ל מהו"ע דשמח"ת דלכאורה הנה בשמחת תורה ה' ראוי לעסוק בהתענוג דדברי תורה, וללמוד דיני התורה או לספר ספורי התורה, ועכ"פ לומר פסוקי תורה, או להביט באותיות התורה, ובאמת הנה העבודה בשמח"ת הוא שמתקבצים כל ישראל ושמחים עם התורה כמו שהיא חגורה ועטופה, ורוקדים עמה בריקודים במסירת ונתינת וביטול כל גופו ממש, והיא זיעה של מצוה שפועלת ענינים גדולים בגילוי הנפש כידוע⁸, דבזה הרי כל ישראל שוין, ואפילו אנשים פשוטים שמחים בשמחת התורה, ואף גם מארי תורה הנה זאת היא עבודתם לשמוח בשמחת התורה באופן זה דוקא. אך הענין הוא דהנה אורייתא מחכמה נפקת⁹ דרש התורה הוא מבחי' החכ', ומבשרי אחזה אלקה¹⁰, דהנה בכחות הנפש הרי יש ב' מדרי', כחות מקיפים וכחות פנימים, דרצון ותענוג הם כחות מקיפים, ומן החכ' ולמטה הם כחות פנימי', וכח החכ' הוא ראשית הכחות פנימי', ובכחות פנימי' גופא יש ב' ענינים מוחין ומדות, וההפרש ביניהם הוא דהמדות הן גילוי הארה בלבד, אבל מוחין הם עצמות, ולכן כל ענין פעולת המדות הן אל הזולת, דפעולת המדות אינם שייכים על עצמו כ"א על זולתו, אבל המוחין הן מעצמות האדם, ולכן הם לעצמו שיושב ומשכיל לעצמו.

קיצור. עצרת העכבה וקליטה כמו קליטת הגרעין, ותרגם עצרת כנישין, התאספות וקבוץ במקום א' לשמוח עם התורה בריקודים ומקשה למה אינם קוראי' אז בתו', או לספר ללמוד ולהתענג על התורה, אורייתא מחכ' נפקת מוחין עצמות האדם, מדות גילוי לבד.

ענינים. א) עצרת קליטה. ב) עצרת אסיפה. ג) שמחת התורה בריקודים. ד) מוחין עצמות האדם. ה) מדות גילוי הארה.

ב) **והנה** הדוגמא מזה יובן למעלה בהפרצופים העליונים, דכל פרצוף הוא כלול מב' מדרי' ג"ר וז"ת, דהג"ר שבהפרצוף שהם המוחין שבו הנה זהו בחי' עצמותו של הפרצוף ההוא, והז"ת שבו שהם המדות זהו מה ששייך להמדרי' שלמטה הימנו. והנה התורה היא בחי' ח"ע דאצי' שהיא בחי' עצמות אצי', להיות דעיקר עצמות האצי' הן המוחין, והגם דכאצי' בכללות הרי גם בחי' המדות דאצי' הן גופו של אצי', ורק בחי' המל' דאצי' כמו שהיא באצי' הרי יש בה בחי' ומדרי' מה שהוא שרש ומקור בי"ע שבאצי', אבל בחי' ז"א הוא בחי' גוף האצי', מ"מ בפרטות המדרי' הנה עצמות האצי' הן המוחין. וע"כ התורה שהיא ח"ע היא עצמות האצי', וגילוי והמשכת התורה ה"ז התגלות בחי' העצמיות דאצי'. שזהו ההתחדשות דיחוד העליון

7) ראה גם רד"ה ביום השמע"צ תרפ"ו. תרפ"ט. תרצ"ב. תרצ"ו (ספר המאמרים תרפ"ו ס"ע נה. תרפ"ט ע' 57. תרצ"ב ע' עט. תרצ"ו ע' 41). רד"ה עץ חיים תרצ"ט (ספר המאמרים תרצ"ט ע' 68). רד"ה להבין ענין שמחת תורה תש"ה. תש"ו (ספר המאמרים תש"ה ע' 69. תש"ו ע' 40). תשל"ח (ספר המאמרים מלוקט ח"א ע' רנט. בהוצאה החדשה – ע' ר"ט). וראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים ריש ע' רד.

8) ראה גם שיחת חג הפסח תרצ"ד ס"ג (לקו"ד ח"א ככד, א).

9) זחר ח"ב סב, א. פה, א. קכא, א. ח"ג פא, א. קפב, א. רסא, א.

10) איוב יט, כו.

להגילוי' עצמי' שבנפש. כמו"כ יובן דבכדי שיהי' המשכת התענוג דעצמות או"א"ס ב"ה בפרטי המדרי' דאצי' זהו ע"י בחי' ח"ע דאצי', דאוא"ס שורה בכח⁷², וכנודע⁷³ דבחי' או"א"ס שאינו בערך ובגדר התלבשות בכלי ה"ה מתלבש בכח' בבחי' פנימי' וע"י החכמה נמשך ומתלבש בכל פרטי המדרי' דאצי', ומן האצי' נמשך התענוג גם במדרי' שבבי"ע.

קיצור. הנשמה האלקית מתענגת בכל הכחות והחושי' שלה בעבודת ד', ראי' מקרוב ושמיעה מרחוק, והוא ע"י כח החכ' שבנפש, ויש תענוג בדצ"ח שלמטה דשרשו מפסולת התענוג דדצ"ח שבג"ע, ושרש שרשו בדצ"ח דאצי', ובאצי' גופא הוא ע"י ממוצע שהיא התו' בחי' ח"ע דאצי'.

ענינים. א⁴¹) תענוג הנה"א בכחות' בעבודת ד'. ב⁴²) התלבשות התענוג בדצ"ח גשמי. ג⁴³) התענוג המלוכש בדצ"ח גשמי שרשו מדצ"ח שבג"ע. ד⁴⁴) התענוג שבדצ"ח דג"ע שרשו מדצ"ח שבאצי'. ה⁴⁵) דצ"ח שבג"ע. ו⁴⁶) התענוג באצי' ע"י כח כללי בחי' ח"ע.

ט) **והנה** הע"ס דאצי' הן בבחי' מקורים גלויים לההתהוות שבבי"ע, שהרי הע"ס הן בחי' הגילוי דאוא"ס ב"ה, שז"ע האצי' שהוא גילוי, וכמאמר⁷⁴ אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין כו', והן עד"מ כחות הגלויים שבנפש שפועלים בגילוי, וידוע שיש כחות הנעלמים בנפש שמהם נמשכים הכחות הגלוי'. והנה הכחות הנעלמים שבנפש הגם שאינם משתלשלים זמ"ז, כמו הכחות הגלויים שנמשכים ומשתלשלים זמ"ז, והיינו שאינו נמשך בהם האור מעצם הנפש, כ"א כל כח מקבל אור וחיות הנפש מהכח שלמעלה הימנו, ובכללות כולם הוא מכח החכ' הכולל כולם כנ"ל, אבל הכחות הנעלמים אינם נמשכים זמ"ז, שמקבלים כולם האור וחיות מהנפש עצמה, ולכן התוקף הוא בכל הכחות בשוה, ומשו"ז אין בהם סדר והדרגה שכולם מתגלים בשוה. מ"מ בעצם מהותם ה"ה מחולקים זמ"ז, ויש בהם עליון ותחתון מצד עצם מהותם, שהרי המוחין והמדות הן מהותים נבדלים בעצם, ומהות מוחין ה"ה מהות נעלה ממהות מדות, הרי כמו"כ הוא גם בהכחות הנעלמים שהמוחין בעצם מהותם נעלים המה מהמדות, רק שאור הנפש מאיר במדות כמו בהמוחין, אבל מ"מ מצד עצם מהותם הרי מהות המוחין הן למעלה, ועם היות שאין בהם סדר והדרגה בהמשכתם והתגלותם, מ"מ בהעלם יש בזה ג"כ איזה סדר, שהרי אנו רואין בחוש בהתגלות הכחות הנעלמים שאינו דומה אם ההתגלות היא מהמדות לבד או שהמוחין הן ג"כ בהתגלות, דאז המדות הן באופן אחר, עם היות שגם אז המדות הן בתוקף ואינם מתנהגים ע"י המוחין להיות בהם חלישות מצד המוחין, דבכחות הגלויים הרי גילוי המוחין פועלים חלישות בהמדות שאינם בתוקף כ"כ ובכחות הנעלמים הרי אינו כן,

72) ראה תניא פל"ה בהגהה. לקו"ת קרח נג, ב. ואתחנן יג, א.

73) ראה לקו"ת שם.

74) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

של אדה"ר דומה לגלגל חמה, דעצם גשם גופו הי' באופן אחר לגמרי⁶², ולכן הגם שהי' צריך לאכו"ש ושאר צרכי הגוף ומ"מ הרי לא הי' בזה הרגש תאוה כלל⁶³, דכל תאוה הי' בא מצד חומר' הגוף, ואדה"ר בכריאתו לא הי' חומר', ויצירתו היתה מקרקע הגן עדן שהיא רוחני' שבגשמי⁶⁰, ולכן אחרי שחטא אדה"ר כתיב⁶⁴ ויגרשוהו מג"ע דהגשמי' שבג"ע אינו סובל את מי שהוא עובר על רצון⁶⁰, וכן יש צומח בג"ע וכמ"ש⁶⁵ ויצמח ה' אלקים כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל, ונקראים עצי⁶⁶, ונשמות ומלאכים שבג"ע שהן בחי' חי ומדבר, שבכולם יש בחי' תענוג אלקי בכל פרט ופרט, ומפסולת התענוג שבג"ע נמשך בדצח"מ שלמטה. ומובן שגם המדר' התחתונה מהתענוג שבג"ע הי' למעלה הרבה מהתענוג היותר עליון שבדצח"מ הגשמיים, והיינו דכל התענוגים הגשמי', ואף גם תענוגי בני אדם הרוחני' שהוא התענוג שבשכל והשגה אפי' השגה מופשטת בתכלית, הי' גשמי לגבי מדר' היותר תחתונה שבג"ע, וגבוה מעל גבוה שומר⁶⁷ שהתענוג שבגעה"ת שבעשי' נמשך מג"ע שביצי' ובר' עד שרש כולם הוא מעולם האצי'. וכנודע⁶⁸ שיש בחי' דצח"מ באצי', שז"ע שמות דצח"מ שיש למל', דלפעמים נק' בשם אבן ועפר שהוא דומם, ולפעמים בשם שושנה ותפוח, ופעמים בשם בהמה וגם נק' אדם. אמנם זהו שרש בי"ע כמו שהוא באצי', וכנ"ל דבבחי' מל' הרי יש בחינה ומדריגה שזהו שרש בי"ע שבאצי'. וגם באצי' בכלל אי' בע"ח⁶⁹ שיש בחי' דצח"מ באצי', להיות כי אצי' הוא בחי' מקור כללי לכל מה שנתהווה בבי"ע, והגם שאצי' מובדל בערך מבי"ע, מ"מ הי' ממוצע בין אוא"ס המאציל אל הנבראים⁷⁰, והיינו להיות דאצי' הוא ההתגלות דאוא"ס ב"ה שבא מההעלם אל הגילוי, ע"כ הי' בבחי' מקור בכלל להתהוות, ומבחי' התענוג שבעולם האצי' נמשכים כל התענוגים שבבי"ע, ובאצי' גופא גילוי והמשכת התענוג הוא ע"י מקור כללי הכולל כולם וממנו נמשכים בכל המדר' דאצי' בפרט, והוא בחי' ח"ע דאצי', והוא בחי' התורה דאצי' שבה ועל ידה נמשך בחי' התענוג, וכמשנת"ל⁷¹ במשל בנפש האדם שהנפש מתענג בכל מיני עונג בכל החושים והכחות, והרי התענוג שבעצם הנפש מושלל מכל כח פרטי, והתענוג הנ"ל בא בהגבלה בכחות פרטי', ובהכרח שזהו ע"י כח כללי הממוצע ביניהם, והוא כח החכ' שהוא כלי

דמ"ת על בריאת העולם, שהרי בריאת והתהוות העולמות הוא ג"כ מהארת אצי', שזהו בחי' הכח האלקי המהווה, דאצי' הוא אלקות, רק שזהו הארת אצי' לבד, דמעצמות האור דאצי' הרי א"א שיתהוו מציאת הנבראים, כ"א רק מהארה חיצונית לבד, והיא ההארה הבאה ע"י הפרסא שבין אצי' לבי"ע שאין זה מהות אור האצי'¹¹, ובאצי' גופא אין זה מבחי' עצמות האצי' כ"א מה ששייך אל העולמות, ובפרטי' המדר' באצי' גופא הוא בחי' מל' דאצי', דאור זה הוא שמתעלם ומסתתר בהפרסא ונעשה מקור לעולמות, אבל במ"ת נמשך מבחי' עצמות האצי' שז"ע חכמת אדם תאיר פניו¹². ובזה יובן מ"ש¹³ וראו אל אברהם כו' ושמי הוי' לא נודעתי להם, לכן אמר לבני' אני הוי', ולכאורה הלא גם התהוות העולמות הוא משם הוי', וכמ"ש¹⁴ ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים, אך זהו רק הארת שם הוי' שנמשך ע"י שם אלקים, אבל במ"ת נמשך עצמות שם הוי', וזהו מה שפרש"ש¹⁵ לא ניכרתי להם במדת אמיתית שלי, והיינו דבחי' האמיתית והעצמות דשם הוי' נתגלה במ"ת¹⁶. וזהו אורייתא מחכ' נפקת היינו בחי' חכ' הקדומה, וכמ"ש¹⁷ כאשר יאמר משל הקדמוני, והיא בחי' החכ' שבעצמות א"ס, והוא מה שבידיעת עצמו יודע את התורה¹⁸, שז"ע¹⁹ לא ידע אנוש ערכה רק אלקים הבין דרכה, כי חכ' זו נעלמה טמונה וצפונה בעצמותו ית', ואינה בבחי' חכ' וידיעה גלוי' כלל, ועש"ז נקראת ידיעת עצמו, וידוע בענין ידיעת עצמו דפירושו וענינו הוא ידיעת העצם ממש כמו שהוא למעלה עדיין מבחי' אור וגילוי, ומ"מ הי' בבחי' ידיעה עכ"פ, רק שזהו מה שיודע את העצם כמו שהוא. והמשל בזה הוא כמו ידיעת החכם בעצם כח חכמתו, דהנה גדר החכ' הוא גדר האור, וגדר האור הוא גדר הגילוי, והיינו דגדר החכ' הוא אור וגילוי, וחכם הוא שמוגדר בהגדרות דחכ', ולכן על חכם מופלג בחכמה אומרים עליו ער האָט אַ ליכטיגע קאָפּ, ער האָט אַ אָפּענע קאָפּ, שזהו גדר האור וגדר הגילוי, והיינו דלבד זה שהחכם הוא מה שיש לו ידיעה גדולה ורחבה בריבוי מושכלות, הנה עיקר ענינו שכח שכלו פתוח ומאיר עד כי הכל גלוי לפניו. והנה כשם שמעלת החכם הוא להשכיל ולהתחכם בכל השכלה, כן הוא מעלת חכמתו להבין מציאות מהות כחות הנפש ומעלתו, וידיעת החכם בעצם כח חכמתו הוא מה שגם קודם שראה והתענין להכניס עצמו בהענין של ההשכלה ההיא, הי' יודע שיבא על הענין וישכיל בו, מצד ידיעת עצם כח חכמתו שיודע בעצמו אשר ביכולת עצם כח חכמתו לבא על כל דבר חכמה ושכל,

62) ראה מקומות שצויינו בהערה 60. דרך חיים כה, א. אוה"ת ענינים ע' פו ואילך. ספר החקירה להצ"צ סת, א. ספר המאמרים עטר"ת ע' תטו. תרפ"ו ע' רכת. וראה גם ד"ה ע"כ יאמרו שנה זו (תרצ"א).

63) ראה לעיל ע' לו. וש"נ.

64) בראשית ג, כד (בשינוי).

65) שם ב, ט.

66) תהלים קד, טז. זח"א קכה, א (במהנ"ע). וראה המשך תער"ב ח"ג ע' ארנה ואילך. ספר המאמרים תרע"ח ע' רו.

67) ע"פ קהלת ה, ז.

68) ראה ספר המאמרים תר"ן ע' רפא. תרצ"ג ע' תסג. ובכ"מ.

69) שער נ (שער קיצור אבי"ע) בסופו.

70) ראה ספר המאמרים תרע"ח ע' רצו. תרצ"ו ע' 79 ואילך. תרפ"ט ע' 12. תרצ"ב ע' רסו.

71) ע' פג ואילך.

11) ראה תו"א לך לך יב, ב. יג, א. וירא יד, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

12) קהלת ח, א.

13) וראו ו, ג. וראה אוה"ת וראו ע' רי ואילך. ועוד.

14) בראשית ב, ד.

15) וראו שם.

16) ראה לקו"ת פ' ראה יט, א.

17) שמואל"א כד, יד. רש"י: משפטים כא, יג; מכות י, ב. – נתבאר בתו"א מגילת אסתר צח, ב ואילך.

אוה"ת וראו ע' קנב ואילך. ובכ"מ.

18) ראה תניא קונטרס אחרון קסא, א. המשך תער"ב ח"א ע' פב ואילך.

19) איוב כח, יג.

ענינים. ³⁶א) בעת הטרדה אינו יכול להתענג ³⁷ב) תענוג בא בהגבלה בהכחות ³⁸ג) גילוי התענוג בהכחות ע"י ממוצע. ³⁹ד) חכמה ממוצע בין תענוג לכחות. ⁴⁰ה) חכמה כלי לגילויים עצמיים.

ח) **והנה** כמו שהוא בנפש הטבעי להתענוג מתפשט בכל הכחות החושים והמדות, והיינו דעצם הנפש מתענגת בכל התענוגים ובא בהגבלה לפ"ע כל כח וחוש, הנה כך הוא בהעונג האלקי הרוחני בנשמה האלקית שמתענגת בכל החושים שבה בעבודת ה', וכמו בראיית עין השכל האלקי שהוא לאסתכלא ביקרא דמלכא⁵⁵, וכמ"ש⁵⁶ לחזות בנועם הוי', וכמו בגשמיות הרי בראי' הגשמי' יש בזה תענוג גדול ונפלא במאד⁴⁹, כן ויותר מכן הרי יש תענוג נפלא עד להפליא בראי' נפש האלקית באלקות, וכמא⁵⁷ בעין השכל דבליבא אתחזי כלא, וכן תענוג האלקי שבשמיעה שזהו בדוגמת התענוג שבשיר וזמרה בקול ערב שהוא תענוג גדול כנ"ל, כן הוא מתענג על ה' בהשגתו בגדולת הוי' ונפלאותיו, וכשם שבראי' ושמיעה הגשמי' הרי הפרש ביניהם שהראי' פועל קירוב גדול שנדבק בהדבר הנראה ונצמד בו והשמיעה דקול ערב פועל געגועים כנ"ל, כן הוא בעבודה בנפ"א דראי' מקרוב ושמיעה מרחוק, דשמיעה הוא השגה והבנה, וכל השגה הוא בריחוק מן העצם, וכן התענוג שבריח כמו והריחו ביראת⁵⁸, וכן בעונג האלקי שבדבור בד"ת, וכן במדות אהוי"ר שבכולם הנפש מתענג בהם בתענוג עצום בעונג אלקי, וכ"ז הוא ע"י אמצעות כח החכ' שבנפש שהוא הכלי לכח התענוג שבנפש, ובו וע"י הנפש מתענג בכל מיני עונג אלקי בהכחות פרטים. וכמו שבאדם יש התלבשות התענוג בכל פרטי הכחות שלו והכל בא מעצם הנפש ע"י כח ומקור כללי הכולל כולם, כמו"כ יש התלבשות התענוג בכל חלקי דצ"ח הגשמי' (לפי שזהו קיומם וחיותם), וכמו התענוג שבדומם בכסף וזהב ואב"ט, ותענוג שבצומח בתבואה ופירות, ותענוג שבכל מין החי, שבכולם יש התלבשות התענוג, ומקורם הכללי נמשך מפסולת התענוג האלקי שבגעה"ת ע"י הנהרות היוצאים מג"ע, וכמ"ש⁵⁹ ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד וגו', הנה בהם וע"י נמשך פסולת התענוג האלקי בכל חלקי הדצ"ח הגשמי', כי גם בג"ע יש בחי' דצ"ח רוחני', והיינו דגם מדרי' הגשמי' שבג"ע הם רוחני', וכמו קרקע הג"ע שהוא גשמי אבל הוא בחי' הרוחני שבגשמי⁶⁰, ובאדה"ר כתיב⁶¹ וייצר ה"א את האדם עפר מן האדמה שבריא"תו הוא מקרקע הג"ע⁶⁰, אמרו"ל (ב"ב דנ"ח ע"א) עקביו

דידיעה זו זהו ידיעת הכח העצמי קודם שבא לידי איזה גילוי, וזהו"ע בידיעת עצמו יודע את התורה.

קיצור. בכל פרצוף הג"ר שבו הוא עצמותו, והז"ת מה ששייך למטה ממנו, ח"ע היא עצמות האצי', תורה עצמות האצי' והמשכת התו' התגלות העצמות, משא"כ התהוות העולמות מהארת האצי', בידיעת עצמו יודע, היינו ידיעת העצם כמו שהוא בחכם המשיג מציאות מהות כח שכלו.

ענינים. ⁶א) ג"ר הם עצמות הפרצוף. ⁷ב) ז"ת מה ששייך לשלמטה ממנו. ⁸ג) ח"ע עצמות האצי' ⁹ד) תורה עצמות האצי'. ¹⁰ה) התהוות הוא מהארת האצי'. ¹¹ו) בידיעת עצמו יודע ידיעת העצם. ¹²ז) חכמה גדר האור. ¹³ח) אור גדר הגילוי. ¹⁴ט) חכם מכיר מציאות מהות כח שכלו.

ג) **אמנם** ידוע הפי"א²⁰ אורייתא מחכ' נפקת, שרק נפקת מהחכ', אבל שרשה למעלה יותר גם מבחי' החכ' הקדומה, וכמ"ש²¹ ואהי' אצלו שעשועים, שהתורה היא בחי' שעשועי המלך בעצמותו²², דשעשועים הוא תענוג, ותענוג הוא למעלה מחכ'. שכן הוא גם בהמשל היינו בהנפש וכחותיו, שכן החכ' הוא ראשית הכחות הגלויים, ותענוג הוא מכחות המקיפים שבנפש, דהכחות המקיפים הם נעלים יותר מכמו הכחות פנימי', ולכן התענוג הוא מכלל עצמות הנפש. והיינו דכח החכ' גם הוא בא מעצם הנפש, והתענוג הוא ג"כ רק כח הנפש ולא עצם, ומ"מ הנה התענוג הוא מכלל עצמיות הנפש, והיינו דכשם שבכחות פנימיים הרי יתרון המוחין על המדות, דהמדות לגבי המוחין נק' בשם גילוי הארה בלבד, והמוחין הם עצמות האדם הנה כמו"כ יובן בכללות דהכחות פנימיים אם שהם כחות הנפש ממש, מ"מ התענוג שהוא למעלה מהחכ' הוא מכלל עצמות הנפש, וכדוגמא כזו יובן למעלה דבחי' שעשועי המלך בעצמותו הוא בחי' התענוג העצמי דעצמות א"ס. והנה התענוג העצמי עם היותו תענוג הפשוט, מ"מ הרי יש בו ב' מדרי'²³, הא' תענוג הפשוט שבא במורגש, והב' מה שלא בא במורגש כלל. דהנה תענוג העצמי זהו בחי' ההעלם העצמי דא"ס, ויש בזה ב' מדרי' הא' כמו שהוא בהעלם בעצמותו ממש, והב' כמו שבא בבחי' ההעלם העצמי דחכ', והיינו בחי' חכ' הקדומה שבעצמותו, והגם שהכל הוא בחי' התענוג העצמי, מ"מ הרי יש בזה חילוק כמו שהוא כלול בעצמותו, וכמו

20) ראה תניא אגה"ק ס"א (קב, ב). תו"א לך יא, ג. לקו"ת בהר מג, סע"א. במדבר ז, א. סוכות פב, ג. ד"ה ויהי קול מעל לרקיע מאמרי אדה"ז נביאים ע' רלד. ע' רלז. אוה"ת יתרו ח"ח ע' בתתקפא. הובא באוה"ת בראשית ח"ו תרכג, ב. ספר המאמרים תרל"ח ע' קמו.

21) משלי ח, ל (בדילוג).

22) נתבאר בספר עמק המלך שער א (שער שעשועי המלך). שבר יוסף למהר"י סרוג (הובאו בספר המאמרים תרנ"ד ע' שו). לקו"ת שה"ש כז, א. מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים ע' תיא ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' תקנה ואילך. ע' תקסט ואילך.

23) בד"ה ולקחתם לכם הנ"ל הערה 1 מציין כאן: בד"ה יו"ט של ר"ה תרס"ו. — ראה המשך תרס"ו ע' צט ואילך.

55) ראה זהר ח"ב רמז, ב. ח"א קצט, א. לח, ב. ח"ג יג, א. לקו"ת שה"ש מא, ד. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' רצה. המשך מים רבים תרל"ו פנ"א. סה"מ תרפ"ט ע' 165. תש"ד ע' 177.

56) תהלים כו, ד.

57) ראה זח"ב קטו, ב (ברע"מ).

58) ישע"י יא, ג.

59) בראשית ב, י.

60) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב ע' תשג. ספר המאמרים תרס"ב ע' רצט.

61) שם, ז.

ז) והנה התענוג הזה הגם שבא בהגבלה בהכחות בכל כח לפי מציאות מהותו של הכח ההוא, וגם לפי ערך הענין הפרטי שבהכח ההוא, דהרי אינו דומה התענוג שבראי' לתענוג שבשכל או תענוג שבשמיעה, וכן בראי' גופא הרי בהכרח שיש חילוקים בהענינים שרואה דאינו דומה התענוג שבראיית דבר זה להתענוג אשר בראי' אחרת, הרי התענוג בא בהגבלה בהכחות בכלל, ובכל אחד מהם לפי ענינו הפרטי, מ"מ הרי זה מתענוגי הנפש, והיינו מה שהנפש עצמו מתענג בכ"ז, והיינו דאין זה בהחושים והכחות מצ"ע כ"א זהו מה שעצם הנפש מתענג בראיית דבר הנחמד בעיניו, ושמיעת קול שיר הערב לו, וכן בריח ודבור או במדה והשכלה. והראי' בעת אשר הנפש בעצמו אינו בתענוג בעצמו, דלא מיבעי כאשר האדם הוא באיזה צער, דצער הוא היפך הענג, אלא אף גם בעת שהוא טרוד ביותר, והיינו דבעת אשר עצם נפשו טרוד, אז הרי לא יקבל עונג משום דבר, וכמו שאנו רואין במוחש דכאשר האדם טרוד ביותר, הנה אם יראה גם מראה נחמדה ויפה ביותר, או ישמע קול ערב ביותר, הוא אינו רואה ואינו שומע, ורק כאשר הנפש הוא בעונג בעצמו, אז הנה הוא מתענג בכל התענוגים הנ"ל, הרי שהתענוג הוא תענוג הנפש עצמה, ומ"מ ה"ה בא בהגבלה בהכחות, ובאמת הרי התענוג בעצם הוא מושלל ומופשט מכל הכחות, וא"כ מה שבא ומתלבש בהכחות ה"ה הגבלה בכלל, ובפרט בהתענוג פרטי בכל דבר שמתענג בו ה"ה בא בהגבלה לפ"ע הדבר ההוא, דכ"ז הרי אינו בערך התענוג בעצם כלל. ובהכרח לומר שהמשכת התענוג בהכחות הוא ע"י ממוצע הכולל כולם, והסדר בזה הוא שהתענוג מתלבש בהממוצע, והיינו בהכח הכולל כולם, ועל ידו בא בכל הכחות בפרט, והכח הכללי שכולל כל הכחות הוא כח החכ' שבנפש, וכידוע שהכח' כולל כל הכחות, וזהו מה דכל הכחות כלולים תחלה במוח שבראש בכלל, ובכח החכ' בפרט⁵⁴, דכח החכ' הגם שהוא ראשית הכחות הגלויים, עם זה ה"ה כלי לגילוי האורות העצמיים שבנפש, והיינו דגם הכחות שהן מכחות מקיפים שבנפש, באים בכח החכ' בבחי' פנימי, וכן הוא בתענוג, דהגם דתענוג הוא מכחות מקיפים שבנפש, ומ"מ הרי התענוג מתלבש בכח החכ' ובו וע"י בא בהכחות פרטים, וזהו מה שהנפש מתענג בכל החושים והכחות, ומ"מ באים בהגבלה, דכ"ז הוא ע"י אמצעית החכ', כי החכ' היא כלי להגילויים עצמיים, והיינו דהגילויים עצמיים מתלבשים בכח החכ' כמו שהן בעצמותן, ועם זה הנה ע"י כח החכ' עצמה נעשים בבחי' שייכים להכחות שלמטה ממנה, היינו מה שלמטה מן החכ'. ובוזה יובן ב' הענינים דהנפש עצמה מתענגת בכל התענוגים, ומ"מ הנה התענוג בא בהגבלה לפי אופן הכחות, ולפי ערך הדבר ההוא מה שמתענג בו.

קיצור. הגם דתענוג בא בהגבלה בכל כח לפי ערכו, ומ"מ ה"ה מה שהנפש עצמו מתענג בזה, והראי' דבעת הטרדה אינו מקבל תענוג משום דבר, ויבאר דהמשכת התענוג בהכחות הוא ע"י ממוצע, והוא כח החכ' שהוא כלי לגילוי עצמיים.

שבא בבחי' העלם העצמי דחכ'. והענין הוא דהנה גם מדרי' שהן בחי' עצמיות, והיינו דבכל מקום שהן ה"ה בחי' עצמיות, מ"מ הרי יש בהן חילוק ממדרי' למדרי', עם היות שהכל הוא העצם ממש. ויובן זה בהבחינה והמדריגה דבחי' עתיק, דהנה שם עתיק הוא מל²⁴ ועתיק יומין שנעתק ונבדל מיומין²⁵, והוא בחי' העתקת העצמות כבי', דמשום זה גם כמו שהוא בבחי' כתר דאצי' נקרא ג"כ בשם עתיק, שהוא בבחי' העתקה והבדלה לגמרי מהנאצלים, ומ"מ הנה בחי' עתיק כמו שהוא בבחי' כתר ה"ה נעשה בבחי' ממוצע בין המאציל והנאצלים²⁶, והיינו דבחי' עצמות המאציל העליון ב"ה הרי אינו בערך ובגדר נאצלים כלל, ובכדי שיהיו נאצלים הוא ע"י הממוצע, וכל ממוצע הרי יש בו ב' מדרי', בחי' תחתונה שבעליון, ובחי' עליונה שבתחתון. והנה הכתר הוא ממוצע בין המאציל אל הנאצלים, ולכן הנה בחי' כתר כולל מב' מדרי' והם עתיק ואריך, דבחי' עתיק הוא בחי' תחתונה שבמאציל, ובחי' אריך הוא ראש ומקור לנאצלים, הרי דגם בבחינה ומדריגה שהיא עצמות ממש, דהעצמות הרי בכל מקום שהוא הוא עצמות ממש, ומ"מ הרי אינו דומה בחי' עתיק כמו שהוא בבחינתו, ובחי' עתיק כמו שנעשה בבחי' ממוצע.

קיצור. אורייתא רק מחכמה נפקת אבל שרשה בשעשועים העצמים, ותענוג שהוא מכלל עצמות הנפש למעלה מחכ' שהוא ראשי' כחות פנימי, יבאר ב' מדרי' בתענוג הפשוט א) שבא במורגש ב) שאינו בא במורגש, ויבאר דהעצמי כמו עתיק אינו דומה כמו שהוא במקומו או כמו שהוא בכתר שנעשה ממוצע.

ענינים. 15 א) תענוג מכלל עצמות הנפש. 16 ב) תענוג העצמי הוא פשוט. 17 ג) תענוג פשוט א) שבא במורגש, ב) שכולל בעצמותו. 18 ד) העצמי בכל מקום הוא עצמי, ויש בו חילוק ממדרי' למדרי'. 19 ה) עתיק במדריגתו ועתיק שנעשה ממוצע.

ד) והנה יובן זה בעומק ובקירוב יותר כמו שהוא בפנימי' עתיק, דהנה אי' בע"ח²⁷ שפנימי' אבא הוא פנימי' עתיק, שהגם שזהו פנימי' עתיק ממש שלמעלה ממדרי' החכ', דהנה חכמה היא מוגדרת בגדר האור שהוא גילוי, והיינו דחכ' בכלל הוא בחי' ידיעה, ואם היו אומרים הגדרה בבחי' עתיק הוא ההגדרה דלא ידע ולא אתיידע, וכדאי' בספרא דצניעותא להאריז²⁸ ודע דהוא רישא דלאו רישא אשר שם חביון עוז העצמות הוא עצמו אינו משיג מה שיש בו, וזהו פי' לא ידע ולא

(24) דניאל ז, ט.

(25) תו"א מגילת אסתר צח, ריש ע"ג. לקו"ת אמור לא, ד ואילך. סהמ"צ להצ"צ לט, א. ובכ"מ.

(26) ראה עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א. לקו"ת שה"ש ז, ד ואילך.

(27) מובא בכ"מ בשם הע"ח. וראה פרי עץ חיים שער הק"ש פט"ו. רמ"ז לוח"ג רס, ב. רעו, ב. לקו"ת

נצבים מט, ד. סה"מ הש"ת ע' 49 ואילך. ושי"נ. אגרות קודש אדמו"ר מהורי"צ ח"ג ע' שלה. ושי"נ.

(28) פירוש האריז"ל לספרא דצניעותא בזח"ב קעו, ב; שער מאמרי רשב"י לספרא דצניעותא שם [קלג,

ב – בהוצאת ירושלים תשמ"ה]. הובא בלקו"ת יוה"כ פ"א, ריש ע"ד. ספר המאמרים תרפ"ד ע' ט ואילך.

תרצ"ט ע' 19. תש"ט ע' יג.

(54) בד"ה ביום השמע"צ הנ"ל הערה 1 מציין כאן: וכמ"ש בסש"ב פנ"א וכמ"ש במ"א.

אתיידע, דלא ידע מה דהוה ברישא דא, כבי' כמשל האדם שאינו יודע מהות הנשמה שבו, דהנה אנחנו הרי כל ידיעתנו במדרי' הנשמה הוא רק בהמציאות ולא במהות²⁹, הרי דאם היו אומרים בבחי' עתיק הגדרה, הרי ההגדרה היא לא ידע ולא אתיידע, וכאשר פנימי' אבא פנימי' עתיק, והיינו דכאשר פנימי' עתיק בפנימי' אבא, אומר על זה³⁰ ולא ידעתי הטעם, וידוע פירושו³¹ שהטעם הוא במדרי' ולא ידעתי, היינו כמו לא ידע ולא אתיידע. ומ"מ אומר בזה ל' טעם שהוא מדרי' חכ', אלא שהטעם הוא בבחי' לא ידע, ומ"מ הוא טעם, והרי³² אינו דומה בחי' הפנימי' דעתיק כמו שהוא בעתיק ממש, וכמו שבא בבחי' החכ', דבעתיק הוא בבחי' לא ידע ממש וא"א להגיע לזה כלל, וחכ' שבעתיק נקרא שכל מופלא שמופלא מחכ' דאצי' כמו הפלאת מהות רוחני משכל אנושי. דהנה אי' בת"ז³³ אנת הוא חכים ולא בחכ' ידיעא, דחכ' ידיעא הוא חכ' דבי"ע, וחכ' דאצי' היא אינה חככ' דבי"ע שהיא חכ' ממש, אבל מ"מ הוא בבחי' חכים שהיא חכ' וידיעה, אבל חכ' דעתיק שהוא שכל מופלא היינו שמופלא מחכ' דאצי', וכאשר פנימי' עתיק נעשה בחי' פנימי' אבא, היינו כמו שבא בבחי' החכ' הרי יכולים מ"מ להגיע לזה, הרי הגם שזהו בחי' פנימי' עתיק ממש, מ"מ אינו דומה כמו שהוא בבחי' עתיק וכמו שבא בבחי' חכ'. וכן יובן גם בבחי' עצמות א"ס דהיינו בחי' התענוג הפשוט העצמי, שיש בזה הפרש כמו שהוא בבחי' העלם העצמי בעצמותו ממש, וכמו שבא בבחי' העלם העצמי דחכ' היינו חכ' הקדומה. דהנה ידוע שהתורה היא ממוצע בין א"ס לנשי', וכמא³⁴ תלת קשרין³⁵ מתקשראין דא בדא ישראל ואורייתא וקוב"ה, דישראל מתקשראין באורייתא ואורייתא בקוב"ה, והיינו לפי שבתורה יש בה מבחי' עצמות א"ס עי"ז היא ממוצע, וכמ"ש³⁶ עוטה אור כשלמה שיש בתורה ב' מדרי' אור ושלמה³⁷, דשלמה היא בחי' חיצוני' התורה, והיינו בחי' חכ' התורה שבאה בהתלבשות בהלכות הגשמיים, ובחי' אור הוא בחי' פנימי' התורה, דהיינו בחי' עצמות אוא"ס שבחכ' דתורה, ועי"ז התורה היא ממוצע לקשר נשי' בעצמות אוא"ס ב"ה, והיינו שע"י התענוג העצמי שבא בבחי' חכ' הקדומה דתורה עי"ז היא ממוצע לקשר נשי' בבחי' העלם העצמי, הרי הגם שזהו התענוג העצמי ממש שבא בבחי' חכ' הקדומה, מ"מ עי"ז נעשה בבחי' ממוצע, ונתבאר דמה שנעשה בבחי' ממוצע הרי אין זה בדומה כלל כמו שהוא במדריגתו העצמי, ולכן הרי התענוג

בכל המדות ובכח השכל, שבכולם הרי עיקר קיום מציאותם ועיקר חיותם הוא עי' התענוג דוקא, ולכן התענוג מתפשט בכל הכחות⁴⁸, וכמו בהחשים שיש בהם תענוג, וכמו התענוג שבראיית העין בכל דבר נחמד למראה שיש בזה תענוג נפלא מאד⁴⁹, וכמו שנראה במוחש דכאשר האדם רואה מראה נאה ויפה ביותר הרי לא תשבע עינו, ואינו יכול לנתק את עצמו, ער קאן זיך פון דעם ניש אָפּ רייסען, לפי שנמשך אחר זה בכל עצמותו, דאָס ציט צו די גאַנצע עצמיות זיינע, וגם אח"כ כאשר כבר הולך מהמקום ההוא הנה המראה אשר ראה נחקק אצלו, והוא מפני גודל התענוג שבראי'. וכן יש עונג המלוּבש בשמיעת קול ערב בשיר וניגון, שיש בזה על כמה אופנים שונים, לפעמים גורם עליצות הנפש, ולפעמים שפיכות הנפש, ובכללות גורם געגועים והמשכה, ער שטייט אין אַ התרגשות פון ביינקענעש און ציען זיך צו אַ העכערע זאך. דזהו ההפרש בין התענוג שבראי' לתענוג שבשמיעה, דהתענוג שבראי' גורם מילוי והיינו שמרוה צמאנו, ער איז פּאַרטורנקען אין דעם גישמאַק און דאָס זעטיקט אים, והתענוג שבשמיעה גורם צמאון וגעגועים, ער שטרעבט צו העכער, דזהו"ע הגעגועים שאינו מסתפק בזה וחפץ יותר. וכן יש עונג המלוּבש בריח הבושם הטוב שממשיך המשכה מעצם הנפש, והוא מה שעצם הנפש מתענג בזה. וכן יש עונג המלוּבש בדבור, וכמו שאנו רואים במוחש דמי שיש לו חוש בדבור ה"ז עונג גדול מאד ופועל על זולתו, והיינו דלכך זה דבריים היוצאים מן הלב נכנסים בלב השומע⁵⁰, הנה עוד זאת דכתיב (שה"ש⁵¹) ונפשי יצאה בדברו שע"י הדבור שלו פועל המשכה בהזולת⁵², דזהו מפני גודל התענוג שישנו בדבור, וכן בהכחות הפנימי' יותר כמו במדות ושכל שיש בהם תענוג גדול⁵³, ואף גם בכחות היותר תחתונים הרי בכולם יש בהם תענוג הנפש. וטעם הדבר הוא מפני שהתענוג הוא עיקר קיומם וחיותם ע"כ מתפשט הוא בכולם בשוה היינו דכולם בנויים על התענוג.

קיצור. יבאר מאמרי וביאורי מורנו הבעש"ט, המגיד, ורבינו נ"ע בענין חסד, בז"א, רב חסד בא"א, וחסד כפול וחפץ חסד, וב' אופנים במכניסי אורחים (א' כשבא אורח ממלא כל צרכו, ב') משתוקק לאורחי' ומצטער בהעדרם תענוג שבראייה שמיעה ריח ודיבור.

ענינים. 27 א) חסד בז"א. 28 ב) רב חסד בא"א. 29 ג) רב חסד כפול כשא"א מאיר בז"א. 30 ד) חפץ חסד בתענוג. 31 ה) מכניס אורח א) כשבא ממלא צרכו, ב) משתוקק לאורחים. 32 ו) תענוג שבראייה. 33 ז) תענוג בשמיעה. 34 ח) תענוג בריח. 35 ט) תענוג בדיבור.

(48) ראה לקו"ת בשלח א, ג. הוספות לויקרא נב, א ואילך. ברכה צג, ג. סהמ"צ להצ"צ מב, א. נב, א.
 (49) ראה קונטרס העבודה ע' 11.
 (50) ראה ספר שירת ישראל לר' משה אבן עזרא ע' קנו: „וכבר נאמר דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב". ובספר הישר לר"ת שער יג – הובא בשל"ה טט, א: „כי כל דבר שיצא מן הלב יכנס בלב".
 (51) ה, ו.
 (52) ראה גם ספר המאמרים תרצ"ב ע' נג.
 (53) כ"ה בהעקפה ובד"ה ביום השמיני הנפש הערה 1. בכתי"ק: הנפש.

(29) ראה לקו"ת ואתחנן ו, סע"א ואילך. סהמ"צ להצ"צ מה, ב. ובכ"מ.

(30) ראה פרי עץ חיים שם.

(31) ראה אוה"ת נשא ע' רנו. קרח ע' תרצט. ספר המאמרים תרכ"ח ע' ח. תרל"ג ח"א ע' קפה ואילך. תרמ"ד (הוצאת תשס"ב) ע' שכד. ע' שלב. פלח הרמון תולדות עת, ד.

(32) ראה המשך תרס"ו ע' צה ואילך.

(33) בהקדמה יז, א.

(34) זח"ג עג, א.

(35) ראה ספר המאמרים תרנ"ז ע' כח בשוליי-הגליון. ספר המאמרים תרפ"ט ע' 138. וש"נ.

(36) תהלים קד, ב.

(37) ראה אוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ (ס"ע שצו ואילך). ספר המאמרים עטר"ת ע' רי. תרצ"ב ע' ריד ואילך. הש"ת ע' 67 ואילך.

שיהיו הגילויים מעצמות א"ס ב"ה בעולמות זהו ע"י אמצעות התורה, והיינו מפני תענוג העצמי המלוכב בתורה כמו שהיא בבחי' חכ' הקדומה. דהנה נודע⁴³ דהתענוג הוא עיקר הקיום והחיות של כל דבר, דכל כח עיקר קיום מציאותו וחיותו הוא התענוג, וכמו עד"מ בנפש האדם אנו רואים שבכל מדותיו וכחותיו כל עיקר קיום מציאותם וכל התפשטותם הוא ע"י התענוג דוקא, דגם מי שהוא איש הטוב בעצם שמתבע הטוב להיטיב, מ"מ הנה התעוררות החסד בלבו והתגלותו בהתפשטותו הוא דוקא ע"י התענוג שיש לו במדת החסד, דלולי התענוג במדת החסד היתה המדה בהעלם בנפש, ולא הי' מתעורר בחסד כלל, ומכל שכן שלא היתה התפשטות מדת החסד בפועל טוב ממש, רק ע"י התענוג שיש לו במדת החסד הרי הוא מתעורר במדת החסד, ותענוג זה הוא עיקר החיות שבה, אשר משום זה הוא התפשטותה ביותר, וכמו אאע"ה שהי' איש החסד בעצם הרי עיקרו הוא מצד התענוג האלקי שהי' לו במדת החסד, ולזאת היתה התפשטות מדת החסד של אאע"ה בריבוי גדול.

קיצור. שרש התורה בתענוג העצמי כמו שכלול בעצמותו, ויבאר המאמר דוד זמירות קרוי⁴⁴ להו, והלא שיר וזמרה בא מצד הענג וכמו יודעין לכוין בשיר, ויקשה מה החטא בזה, ומהו התעיף עיניך בו ואיננו, ויבאר דהת' להיותה תענוג היא ממוצע, דפעולת החסד הוא מפני הענג שבזה.

ענינים. ²⁴א) תענוג מקיים כל דבר. ²⁵ב) פעולת החסד ע"י התענוג. ²⁶ג) יודעים לכוין בשיר.

ו) והנה בזה יובן⁴⁵ מה שבזה ביאר הרב המגיד ממעזריטש נ"ע⁴⁶ ענין בחי' כי חפץ חסד הוא⁴⁷ שהוא בחי' חסד דעתיק, דהנה מורינו הבעש"ט נ"ע אמר כי יש חסד רוב חסד כפול וחפץ חסד, וביאר רבינו הגדול נ"ע דחסד הוא בבחי' ז"א, ורב חסד באריך אנפין, ורב חסד כפול הכוונה דכאשר בחי' אריך מאיר בבחי' ז"א אז הנה בחי' ז"א הוא בבחי' זקן, והחסד הוא בבחי' רוב חסד כמו בבחי' אריך, וחפץ חסד הוא חסד דעתיק, שחפץ תמיד לעשות חסד מפני התענוג. והמשל בזה⁴⁶ דיש ב' מדרי' במכניסי אורחים, הא' דכאשר מזדמן לו אורחים ה"ה מאכילם ומשקם ומכבדם, ומשתדל בכל מילוי צרכיהם בזריזות גדולה, אבל אינו תאב ומשתוקק לאורחים, ורק כאשר מזדמן אורח מכניסו ומכבדו, והב' שתאב ומשתוקק שיבאו אליו אורחים, וכשאינם באים מצטער ע"ז בצער רב, והוא מפני גודל התענוג במדת החסד שחפץ לעשות חסד תמיד, וכמו אאע"ה שהי' מדת החסד שלו מפני גודל התענוג שהי' דבוק במדתו של הקב"ה, הרי שע"י התענוג דוקא הוא התפשטות החסד ביותר. וכן הוא

הזה בא בבחי' מורגש והו"ע טעמי תורה שיתגלה לעתיד³⁸, וכמו שהוא בחי'³⁹ העלם העצמי הוא בלתי מורגש כלל.

קיצור. פנימיות אבא פנימיות עתיק, גדר החכ' אור וגילוי ואם נאמר הגדרה בעתיק הוא לא אתיידע, וכשהוא בחכ' אומר בו ל' טעם, חכ' שבעתיק שכל מופלא שא"א לעמוד עליו, וחכ' דאצי' נק' חכים, וכן הוא בהעלם העצמי א) כמו שכלול בעצמותו ב) שבא בהעלם העצמי דחכ' הקדומה שבתו' שנעשית ממוצע לקשר נש"י בהעלם העצמי.

ענינים. ²⁰א) פנימית אבא פנימית עתיק. ²¹ב) גדר עתיק הוא לא אתיידע. ²²ג) אור תורה ממוצע לקשר נש"י בהעלם העצמי דא"ס. ²³ד) אור תורה תענוג המורגש בטעמי תורה.

ה) וזהו אורייתא מחכמה נפקת, דנפקת מבחי' חכ' הקדומה, אבל שרש התורה הוא בבחי' תענוג העצמי ממש כמו שכלול בעצמותו שלא בא עדיין בבחי' העלם העצמי דחכ', וזהו ואהי' אצלו שעשועים שהתורה היא בבחי' שעשועים העצמיים ממש. וביאור הענין הוא דהנה ארז"ל (סוטה לה ע"א) דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה זמירות שנא' (תהלים קיט⁴⁰) זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי, אמר לו הקב"ה דברי תורה שכתב בהן (משלי כג⁴¹) התעיף עיניך בו ואיננו אתה קורא אותן זמירות. ולכאו' א"מ והלא השיר והזמרה בא מצד התפעלות התענוג שבנפש, וכמו שיר הלויים שבא מחמת העונג, וכמאמר⁴² יודעים לכוין בשיר, היינו שהשיר בא ע"פ הכוונה פנימי' בעונג שבנפש, שזהו בחי' תענוג שבחכמה, וזהו"ע זמירות היו לי חקיק בחי' תענוג הנעלם שבחכמה דתורה, וכמו הטעמים והנגינות שבתורה, וא"כ מפני מה נענש על זה, הלא זהו מעלה ומדרי' גבוה. וגם מהו דיוק הלשון דברי תורה שכתב בהן התעיף עיניך בו ואיננו אתה קורא אותן זמירות, דמשמע דלולי זאת הי' מהראוי לקרוא אותן בשם זמירות, אבל מאחר דהתעיף עיניך בו ואיננו א"כ איך אפשר לקרוא אותן בשם זמירות. אך הענין הוא דהנה כתיב עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה, והם ב' בחי' שבתורה, דעוטה אור כשלמה הוא מה שהתורה היא ממוצע לקשר נש"י באוא"ס ב"ה, דההתקשרות הוא בב' ענינים כנ"ל, דע"י בחי' שלמה שהוא גליא שבתורה הוא הממוצע שמקשר נש"י באוא"ס ב"ה, וע"י בחי' אור שבתו' שהיא פנימית התורה הוא ההתקשרות בהעלם העצמי. ונוטה שמים כיריעה הוא מה שהתורה ממוצע בין אוא"ס לעולמות, שבכדי

38) ראה פרש"י שה"ש א, ב. לקו"ת צו יז, א. שה"ש מח, א. ובכ"מ.

39) כ"ה בהעתקה. בכתיב: בבחי'.

40) פסוק נד.

41) פסוק ה.

42) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ויצא קלג, ד. אוה"ת וישב ח"ה תתקד, א. ספר המאמרים

עזרת ע' מג.

43) ראה ספר המאמרים אעתי"ר ע' ז.

44) כ"ה בגוכתי"ק. ואוצ"ל: קרית.

45) בהבא לקמן – ראה אוה"ת נח ח"ג תריב, סע"ב ואילך.

46) אור תורה צו, ב ואילך. הובא ונתבאר באוה"ת שם.

47) מיכה ז, יח.